

(א) [נעיל יד: ושי"ן], (ב) [נלקמן עי: סוכה ת, כ"ב קא:], (ג) [נעיל נה: (ד) נשי] מוספות בסורות לג. ד"ה שיהו משולשין: (ה) [נעיל נה:], (ו) [כס"ה: אש, (ז) כס"ה: לפיך, (ח) רש"ל מ"ן,

‏‏

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהָרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְהָקִיד אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ כִּבְיַב אֶשֶׁר פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים וּמִגְרָשׁ הַיָּעֲרִים אֲשֶׁר שָׁחַט לְלוֹחֵם מִקִּיר הַיָּעִיר וְהוֹדָעָה אֶלָּף אֶמָּה קִבְיָב: במדבר לד ה

‏‏

הגהות הב"ח

(א) גבי' ולו שבעים אמה ושיירם עשה קרפף את שתייהן להיות אחת כמ"ק: ד"ה דל ג' ש"מ: (ב) רש"י ד"ה דל ג' וכו' וכו' להלן מן העיר: (ג) תוס' ד"ה כל אמתא וכו' ואם אין צאלכסון של ה' אלא שבע אמות כמו שעתה: (ד) ד"ה רב הונא וכו' אזורגנין כו' נפק ואחוי ליה הני מחמתא דמינילנן וכו' מהאי גוסא דלרשדכי כו' הא וכו' השתא מוזרי רב ספרא קמ"א אמה ושליש דהוי ג' וכו' אטמשתא דשורא דמינילנן בתוך ע' אמה ושיירם לגליל ומצבת כמו נמתק: (ה) בא"ד דלמיר קרפף אחד לשניהם הוא דקאמרי רבנן שתי עיירות לאו דוקא דהוא הדין נ"ת:

‏‏

מוסף רש"י

כל אמתא בירוביע אמתא ותרי חומשי באלכסונו. כשאלה מודת צלכסון שלשה אמת מולא לכל אמה שגרינוע מוספת שני חומשים, קן שיעוי חכמים (סוכה טו.). נותנין קרפף לעיר. דכל שבעים אמה ושיירם סמוך לעיר הוי עיר (לעיר ברא.). עושה קרפף את שתייהן להיות אחד. אם יש לו שבעים אמה ושיירם עושה קרפף לשתייהן להיות אחת, שתי עיירות המבדלות זו מזו קמ"א אמה ושליש ויש צאלמע בית, ממלא אותו בית בתוך שבעים אמה לו כדי שפחים לשמיהו, נעשה אותו בית כענין להן, כשלה עוגרה שברכיה נעולות, ומעטרפת להיות שתייהן כאלת ללן כאלת מהן שיהי שמיין לו כדי אמות ומונה אלפים ממונה לן (סוכה ג.)

‏‏

רבינו חננאל

הסר מקום הרביעי אפים אמה, נשארו ששת אלפים, נמצאו ששת אלפים (כ"ד) [מכ"ד] אלה של החומין ושל קרנות [ריבעא הוי]. רבינא אמר מאי רביע דתחומין. רבינא דברי אביי ופרכיה רב הובי קאמר לא תימא דאביי דאמר משכחת לה במתא דהיא אלפא אאלפא בדרי אלפא דמתא קאמר (ל) אלא בר ממתא. ומאי רביע, רביע דתחומין הוא דקאמר. בא רבא לפרך דרך אחרת וא' האי דקתי נמצא מגרש רביע, רביע דקרנות.

דל לאורך מגרש ד' מן התחומין שהרי אלה לכל דל להלן (ו) העיר ועל פני העיר אלה הוא דהוי כמדת העיר הרי אלה על אלה מגרש לכל דל וכן לקרנות הא תמינא: כמה מרובע יסר כו'. לפי שחשבת צעיר מרובעת האזרכת על כרחך לתת מגרשה בריבוע סביב לפיך עלו

לשמונה אלפים חשוב העיר עגולה ומגרש' עגולין והרי הן ג' אלפים על ג' אלפים עגולין ואילו היו מרובעין הוו ט' ח' למגרש והתשיעי לעיר עכשיו שהכל עגול נתמעט רביע העיר ורביע המגרש: ופשו להו **סיפא מגרש וסיפא מכ"ד**. הניתנין ללוים לצד העיר ריבעא הוי ששע"פ שישוב העיר עגולה ומגרשה עגולין מ"מ לענין חלק הלוים ולענין תחומי צבת אנו מוסיפין להם ריבוע ונותנין לה תחומין אלה רוחב למדת העיר לכל דל והאורך אלפים וקרנותיהן למלחות פגמיהן אלפים על אלפים הרי סך הכל ה' אלפים על ה' אלפים מרובעין אלפים תחום לכלן ולכלן והעיר אלה צינמים דהוו להו תחומין תמינא וקרנות שיתסר ממלא מגרש רביע התחומין והקרנות: רבינא אמר. לעולם דמעיקרא צבתא מרבעתא וצתרי אלפי אתרי אלפי דהוו להו תחומין שיתסר וקרנות שיתסר ומגרש מנייהו תריסר ומאי רביע דקתי תחומין דקאמר [נו:] ממלא מגרש דתחומין רביע דתחומין וקרנות דמגרש דתחומין תמינא כדאמרין מעיקרא והוא ריבעא דחלתין ומרין: רב אשי. נמי כרבינא מוקי לה צבתא מרבעתא דמרי אלפי אתרי אלפי ומאי נמלא מגרש רביע דקתי ה"ק מגרש דקרנות הוי רביע המגרש: דשיתסר דקרנות הוי רביע המגרש: והא סביב כפיב. צקרא גבי מגרש ותנא כי רהטא דקרא נקט ותנא: ל"א רב אשי. ס"ל דאין נותנין מגרש אלא לקרנות העיר אלה על אלה הלכך לעולם צין העיר גדולה צין העיר קטנה מגרש שלה רביע [דלעולם] הקרנות שיתסר ומגרש ד': והא איכא מורשא דקרנות. למאי דאמרינן לעיל [שם]. כמה מרובע יוסר כו' דמדדינן מגרש צעירולא וקשיא ליה לרב חבינא? כיון דתניא מרבע את העיר הרי היא מרובעת וכי יהבא מגרש צעירול אלה סביב לה מנלאו קרנות העיר אוכלין בתוך המגרש ואין כנגד הקרנות אלה מגרש: **צמחא עגולא**. דלית לה מורשא דקרנתא: אימור דאמרינן הוייה

כמאן דמרבעא. לענין להוסיף לה תחומין צין להילוך צבת צין לענין נתינת לוים אבל רבועי ודאי לא מרבענא כלום הוספנו צתים צתוספת ריבועא שימעטו את נוי המגרש: הני ח' מאום. צתמיה. דקתי לעיל [שם] נמלאו תחומין משתכרין צמה שגמנו טבלא צאלכסון ח' מאות אמה והלא אין עודף האלכסון אלא מפני הריבוע דדבר עגול אין לו אלכסון והמרובע יש לו אלכסון וכמה מרובע יותר על העגול רביע ורביעא אייתו עלה מלצר שהוא חלק שלישי מלגו: **והני שית מאה ושיסין ושבע נכי סיפא דאמסא** הוו. דהיינו מילתא דאלפים: ה"מ. הוא דרביע יותר עליו ותו לא ה"מ צעירולא דנפיק

מגו ריבוע כי אמרינן רביע ה"מ צעלמא כל היכא דאיירי צעגול צבתא החלל כולו כמה נשכר כל החלל צתוספת זו צין צהיקיפו צין צחללו לא נשכר אלא רביע ששרי עיר עגולה אלפים הקיפה ו' אלפים כדילפינן צפ"ק (יד). מוקו שלשים צמאה יסוב אותו וגו' [מ"א ז] ועיר מרובעת היקיפה ח' אלפים וכן למדת חללה אם צבת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר לא רצתה המדה על מה צתמחילה אלא רביע דהכי קים להו לרבנן שהמרובע יותר על העגול רביע: **אצל צאלכסונו**. כלומר אצל כאן שאנו עוסקין לידע כמה ניתוסף הילוך האלכסון צצביל רבוע זה שהוספנו איכא טפי מרביע לפי שכל הרבוע הזה שהוספת נתמו לקרנותיה ולא נשתכרו צו אמצעי העיר כלום צתמחילה אלפים ועכשיו אלפים והשכר הזה רוצו לחודן של קרנות ומיעוטו לסמוך להן מכאן ומכאן לפי^א האלכסון יותר על הרבוע: **בתנא' נותנין קרפף לעיר**. כשצא למדוד התחומין אין מודדין מן החומה אלא מרחיק ע' אמה ושיירם כחצר המשכן ומתחיל למדוד: קמ"א ושליש אמה היינו צ' קרפפיות: **להיות אחת**. והיואל ללכת דרך חצרמה חוזה לה מודד מחומת חצרמה ואילך: וכן ג' כפרים המשולשין. מפרש בגמרא [ע"ב:] **גב' סן חוזה**. קרפף: ה

ביצד מעברין פרק חמישי עירובין

מאי רביע רביע דתחומא. קסבר דאין מגרש לקרנות ורב אשי סבר דלדרכה אין מגרש אלא לקרנות ולא לתחומין (ו) ומה שפרש"י דרב אשי איירי צמתא דמרי אלפי לא נהירא דצכל עיר צקרנות הוי מגרש רביע): **ברא אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי בארבעסונא**. ואין החשבון מכוון שאם

תחתוך טבלא של עשר על עשר שמי וערב יהיו זה ד' טבלאות של ה' על ה' ועשה ריבוע צפנים שילך צאלכסון של ארבע טבלאות תמלא צריבוע הפנימי ג' אמות על אמה שהרי הוא חציו

של חציון שהוא ק' ואם אין צאלכסון של ה' אלא (ו) כמו שעולה בחשבון אמתא ותרי חומשי צאלכסונה אז לא היה לו להיות צריבוע הפנימי אלא מ"ט אמות על אמה כדיון ו' על ו' והאלכסון נמי של ריבוע הפנימי לא היה לו להיות עשר אלא ט' אמות וד' חומשין אלא יש מעט יותר מאמתא ותרי חומשי צאלכסונה: **רב הונא אמר** נותנין קרפף אזו וקרפף אזו. נראה לר"י דדוקא צשמי עיירות נותנין קרפף אזו וקרפף אזו לרבנן דכמו שלר"מ עיר דוקא דהוי קרא קדיש ה"ה לרבנן דצ' עיירות דוקא אצל עיר וצית אין נותנין להם שני קרפפיות נמצאו הו ורובעם ארבעה אלא דוקא אם הוא תוך צצעים אמה ושיירם לעיר מתעצרת לעיר וכן אם יש צית אחר תוך ע' אמות ושיירם לאותו צית של עיר אחת יכולין לעשות צורגנין כמו שירלו כדלמר צעושין פסין (לעיל דף כה). אמתיו מצרנים לצי כנישתא דדניאל דהולא תלתא פרסי כו' אמאי סמכיתו אצורגנין כי נפק (ו) אחוי ליה מפתומתא דמצלען צמוך ע' אמה ושיירם והשתא אמי שפיר הא דצשמעתא דא"ל רב ספרא לרבא הני צני אקטיספון דמשחו להו תחומא מהאי גיסא דלרשד"ר הא מפסקא דיגלת דהוו טפי מקמ"א אמות ושליש השמא מוצרי שלש וקמ"א אמה דהוי צ' קרפפיות משום דאיירי צצ' עיירות וגבי צבא נקט דלחוי ליה אטמשתא

דשורא דמצלען תוך תחום צצצעים אמה ושיירם אמה ונראה דאפי' צית וצית צלא עיר נותנים להם קרפף אחת לשמיהן דאי לא תימא הכי עיר שאין לה חומה צמה ויתצורו כאלת אם לא ע"י צשמוצעתא וזה לזה יחד תוך ע' אמה ושיירם דאין סברא להצרין שיעשו זה לזה ולפ"ז לרבי חייא צר רב דלמר קרפף אחד (ו) לשמיהן לאו דוקא הא דקאמרי רבנן צ' עיירות דהוא הדין צית וצית אלא אגב דנקט ר' מאיר עיר אחת נקטי רבנן צ' עיירות והא דתניא צריש סוכה

הנעשה מתוך המרובע זה הריבוע יותר על העגול שאנו עוסקין צבתא החלל כולו כמה נשכר כל החלל צתוספת זו צין צהיקיפו צין צחללו לא נשכר אלא רביע ששרי עיר עגולה אלפים הקיפה ו' אלפים כדילפינן צפ"ק (יד). מוקו שלשים צמאה יסוב אותו וגו' [מ"א ז] ועיר מרובעת היקיפה ח' אלפים וכן למדת חללה אם צבת לחלק התוספת לפי חשבון לכל העיר לא רצתה המדה על מה צתמחילה אלא רביע דהכי קים להו לרבנן שהמרובע יותר על העגול רביע: **אצל צאלכסונו**. כלומר אצל כאן שאנו עוסקין לידע כמה ניתוסף הילוך האלכסון צצביל רבוע זה שהוספנו איכא טפי מרביע לפי שכל הרבוע הזה שהוספת נתמו לקרנותיה ולא אמצעי העיר כלום צתמחילה אלפים ועכשיו אלפים והשכר הזה רוצו לחודן של קרנות ומיעוטו לסמוך להן מכאן ומכאן לפי^א האלכסון יותר על הרבוע: **בתנא' נותנין קרפף לעיר**. כשצא למדוד התחומין אין מודדין מן החומה אלא מרחיק ע' אמה ושיירם כחצר המשכן ומתחיל למדוד: קמ"א ושליש אמה היינו צ' קרפפיות: **להיות אחת**. והיואל ללכת דרך חצרמה חוזה לה מודד מחומת חצרמה ואילך: וכן ג' כפרים המשולשין. מפרש בגמרא [ע"ב:] **גב' סן חוזה**. קרפף: ה

סיפא ז' אם יש בין שנים החיצונים [ק"מ] אמה [ואחת] ושליש וכו'. [נימא] תהיו תיובתיה סיפא לחייא בר רב.

(ה) דברי רבינו אלו כמו שהם הם משולל הצנה ואולי ע"ס יש כנאן ואי"ה צמוך המסכת יבא ציצאר על זה. (ב) לכאורה נראה דע"ס הוא וצ"ל מדקמיני סיפא אם יש לו ע' אמה ושיירם וכו'.

עין משפט ונר מצוה

בר א מ"י פכ"ח מהל' שבת הלכה א סמג לאון סו עוש"ע א"ח ס' שבת ענף ה':

בה ב מ"י שם הלכה ה עוש"ע שם ס"ז:

‏‏

רבינו חננאל (המשך)

כי לעולם הקרנות הן י"י אלה ומגרש הקרנות אלה מכל קרן. שהן ד' אלפים נמצא לעולם מגרש הקרנות רביעם. והאי דכתיב אלה אמה סביב דקרנות. כדכתיב ודורקו את הדם על המזבח סביב, והוא סביב הקרנות. ואחרי שהשלימו פירוש דברי ר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי, חזרו להקשות על הא דתניא נמצאת העיר משתכרת ח' אמה לכאן ות' אמה לכאן. והא איכא (מורשא) מורשא דקרנתא, דעדיפי טפי מהאי שיעורא כדאמרין בכל אתרא בעינן טפי משום מורשא דקרנתא. ודחינן הא במאי פסקין כמתא עגילתא. ואקשינן והא (רביצין ד') [רביעות]. ופרקינן אימור דאמרינן כו'. אלא הוספנו על זו העיר זה השיעור. ואקשינן מכדי עגילה הוא דאמרינן ואוספינן עלה כרי ריבועא מאבראי שיהא הוא ורובעו ארבעה כמה (מארבע) [מורבען] יתר על העגול רביע, כשתחשוב רביע של אלפים להיות הן ורובען ארבעה, כגון אלה וחמש מאות, וחסוף עליהן ת"ק נמצאו הו ורובעם ארבעה חלקים כל חלק ת"ק, נשארו מן האלפים חמש מאות ויריבעם, [ד]חמש מאות מאבראי קס"ז פחות שלישי. הכל קס"ז ות"ק תרס"ז. ועל זה הדרך רביע חמש מאות הנשארים מן האלפים קס"ז פחות [שליש] נמצאו הכל אלפים ויש מאות ושישים ושבע אמה פחות שלישי אמה. ופרקינן בריבוע הכי נמי אבל בהילוכא בעינן טפי, דאמר מר כל אמתא בריבעא אמתא ותרי חומשי באלכסונו. וכיון דהכי מסקנא דשמעתא פרישנא מורשא על הדין אורחא דפרקינן ומוקמינן לה. ומנין נותנין קרפף (לענין) [לעיר] וכו'. איתמר שתי עיירות קרובות זו לזו מערבה כנגד מורחה של חברתה, רב הונא אמר נותנין קרפף לזו וקרפף לזו. שתי עיירות הללו יתר [שבעים אמה] ושיירם, שהן בית סאתים, ואם אין בין שתי עיירות הללו יתר מזה השיעור נחשבות שתייהן עיר אחת וכל אחת נותנין לו תחומה לזו במזרח חברתה ולזו במערב חברתה מתוך לעיר הקרובה לה במאה וארבעים אמה ואחת ושליש אלפים אמה. וחייא בר רב אמר אין נותנין אלא קרפף אחד לשתייהן. ואקשינן לרב הונא מנחמין, דתנן וחכמים או' אין נותנין קרפף אלא לשתי עיירות. ופריך הכי קתני אין נותנין עיירות קרפף אלא לשתי עיירות ולעולם שתי קרפפיות לשתייהן, הכי נמי מסתברא מדקתני